
ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΑΜΠΙΑΝΕΛΛΗΣ

ΑΚΟΥΣΕ ΤΗ ΦΩΝΗ ΜΟΥ
ΚΙ ΕΛΑ

τραγούδια και ποιήματα

ΦΡΟΝΤΙΔΑ

ΘΑΝΟΣ ΦΩΣΚΑΡΙΝΗΣ • ΚΑΤΕΡΙΝΑ Ι. ΚΑΜΠΙΑΝΕΛΛΗ

ΚΕΔΡΟΣ

Ιάκωβος Καμπανέλλης: *Άκουσε τη φωνή μου κι έλα*

ISBN 978-960-04-5049-1

Τα σχέδια που κοσμούν το βιβλίο είναι του συγγραφέα,
φιλοτεχνημένα στη δεκαετία του 1960.

Φροντίδα: Θάνος Φωσκαρίνης, Κατερίνα Ι. Καμπανέλλη

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-διόρθωση: Γεωργία Καραγεωργίου

© Κατερίνα Ι. Καμπανέλλη, 2020, τραγούδια, ποιήματα και φωτογραφίες

Αρχείο Ι. Καμπανέλλη

www.kampanellis.gr

Μουσείο Ι. Καμπανέλλης, Νάξος

© Εκδόσεις Κέδρος, Α.Ε., 2020

Κέδρος Εκδοτική Α.Ε.

Γ. Γενναδίου 3

Αθήνα 106 78

τηλ. 210 38 09 712-14 • φαξ 210 33 02 655

www.kedros.gr • www.facebook.com/kedros.gr

e-mail: books@kedros.gr

«Υπάρχουν στη ζωή καταστάσεις που δεν τις χωράει ο λόγος. Και τότε ή παραχωρεί τη θέση του στη σιωπή ή τρελαίνεται και γίνεται στίχος ή ξανατρελαίνεται και γίνεται τραγούδι...»

I.K., *Το Μεγάλο μας Τσίρκο*, 1974
(δίσκος)

«Τι κάνουμε άμα θέμε να πούμε κάτι και η κουβέντα μας δεν το χωράει; Το στρίβουμε στο τραγούδι, διότι το τραγούδι είναι μια κουβέντα που τρελάθηκε!... Και άμα δε μας φτάνει το τραγούδι, τι κάνουμε; Το στρίβουμε στο χορό... διότι ο χορός είναι ένα ξανατραγούδι που ξανατρελάθηκε».

I.K., *Το Μεγάλο μας Τσίρκο*,
Θέατρο, τ. Η', Κέδρος, 2010, σ. 23

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ

Η εμπιστοσύνη, η εκτίμηση, η αγάπη και η φιλία ήταν αυτά που μας συνέδεσαν με τον Ιάκωβο Καμπανέλλη από την πρώτη μας συνεργασία στα 1953 ως τη μέρα που έφυγε...

Αυτά τα δυνατά αισθήματα μας οδήγησαν να δημιουργήσουμε έργα διαχρονικά, με απλότητα και συναίσθημα, που συγκινούσαν από την πρώτη στιγμή τους ανθρώπους τους απλούς, όπως ήμασταν κι εμείς.

Υπήρξε και είναι ο μεγαλύτερος θεατρικός συγγραφέας της Ελλάδας.

Ωστόσο, αυτό το μεγαλείο του δεν τον εμπόδισε να γράφει στίχους όπως το «Στρώσε το στρώμα σου για δυο», αποδεικνύοντας ότι η μεγάλη Τέχνη έχει ρίζα λαϊκή.

Για όλους αυτούς τους λόγους με συγκινεί ιδιαίτερα που γράφω τις γραμμές αυτές για την έκδοση των ποιημάτων του, πολύ περισσότερο που την έκδοση την επιμελείται η Κατερίνα Καμπανέλλη, η κόρη του.

Μίκης Θεοδωράκης
Αθήνα, 1.3.2016

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΞΑΡΧΑΚΟΥ

«...Τι κάνουμε όταν θέλουμε να πούμε κάτι και η κουβέντα μας δεν το χωράει; Το στρίβουμε στο τραγούδι, διότι το τραγούδι είναι μια κουβέντα που τρελάθηκε...»

Με αυτό τον «αφορισμό» ο Ιάκωβος Καμπανέλλης «ξόρκισε» και έκανε πράξη τη θεωρία της οργανικής λειτουργίας του τραγουδιού σε μια θεατρική παράσταση. Το να αποτελούν δηλαδή πρόλογο ή επίλογο πράξεων, σκηνών ή εικόνων.

Ο Ιάκωβος κατείχε άριστα την τέχνη της οργανικής λειτουργίας της Μουσικής στο θέατρο όσο κανείς άλλος.

Με τον Ιάκωβο δεν μας συνέδεε μόνο η συνεργασία μας στο θέατρο, στον κινηματογράφο και στην τηλεόραση, αλλά και μια φιλία, που είχε σαν αφορμή την αγάπη του για τη Γρηγοριανή Μουσική (το Γρηγοριανό μέλος).

Έτσι, σε κάθε ταξίδι μου στο εξωτερικό φρόντιζα να ενημερώνομαι, για να του φέρνω ό,τι πιο πρόσφατο κυκλοφορούσε και αφορούσε αυτό το είδος της μουσικής.

Με λυπεί το γεγονός ότι δεν προλάβσαμε να πραγματοποιήσουμε μια σκέψη που κάναμε και που την είχαμε δουλέψει αρκετά για μια λαϊκή όπερα με αφορμή την Αυλή των Θαυμάτων.

Με ιδιαίτερη συγκίνηση χαιρετίζω την έκδοση των τραγουδιών του Ιάκωβου.

Τώρα ο αναγνώστης θα έχει την ευκαιρία να αντιληφθεί την ποιητική φλέβα του συγγραφέα, που εκτός από τα θεατρικά του έργα υπάρχει και μέσα στα τραγούδια του.

Σταύρος Ξαρχάκος
Αθήνα, 30.10.2018

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΦΩΝΑΧΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΙΩΠΗΛΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ο Ιάκωβος Καμπανέλλης είχε μια μακροχρόνια σχέση με τον εύρυθμο λόγο, το τραγούδι γενικά. Πρώτ' απ' όλα με τα τραγούδια που άκουγε στο σπίτι του και στο νησί του, τη Νάξο, αλλά και μετά, κυρίως με το έντεχνο λαϊκό, που άκουγε όταν το 1932 ήρθε με την οικογένειά του στην Αθήνα.

Έναν συνδυασμό αυτών των δύο υπηρέτησε με συνέπεια για πενήντα περίπου χρόνια.

Η συγκεντρωτική συλλογή *Άκουσε τη φωνή μου κι έλα συμπεριλαμβάνει*, για πρώτη φορά, το σύνολο των τραγουδιών και των ποιημάτων που έγραψε και βρέθηκαν στα κατάλοιπά του το 2015.

Η διαδικασία συγκέντρωσης και καταγραφής δεν ήταν εύκολη, δεδομένου ότι δεν υπήρχε για όλα τα τραγούδια η γραπτή μορφή τους. Τα περισσότερα υπήρχαν σε χειρόγραφη μορφή – μ' αυτήν τη χαρακτηριστική καλλιγραφία του, απόδειξη της ολοκλήρωσής τους.

Για κάποια είχαμε διάφορες εκδοχές τους ή παραλλαγές λέξεων ή στίχων, προσθήκες ή αφαιρέσεις στροφών. Είναι πρόβλημα το γεγονός ότι δεν φέρουν ημερομηνία συγγραφής τους και δεν μπορούμε να εικάσουμε πότε γράφτηκαν, παρά μόνο για όσα προέρχονται από τα θεατρικά του έργα.

Είναι αδύνατη, προς το παρόν τουλάχιστον, η χρονολόγηση των ανέκδοτων τραγουδιών και ποιημάτων του.

Εδώ συγκεντρώνονται όλα τα τραγούδια του, που πολλά μάλιστα ακούμε και τραγουδάμε μέχρι σήμερα. Όσα συμπεριλαμβάνονται σε θεατρικά του έργα αναδημοσιεύονται στην αυτοτελή μορφή τους, δεδομένου ότι αρκετά από αυτά δεν έχουν μελοποιηθεί, παρά μόνο κάποιες στροφές ή ενίοτε κάποιοι στίχοι τους, περιμένοντας τον συνθέτη που θα τα μελοποιήσει ολόκληρα. Σε πολλά από όσα έχουν μελοποιηθεί, κάποιοι τίτλοι τους, αλλά και στίχοι, διαφέρουν από αυτούς που βρίσκουμε σε δίσκους και σε cd των συνθετών.

Στην παρούσα έκδοση όλα τα τραγούδια παρουσιάζονται με τον τίτλο που τους έδωσε ο συγγραφέας. Σε παρένθεση παρατίθεται ο τίτλος του συνθέτη σε δίσκους και cd. Ο τίτλος των επιμελητών μπαίνει σε αγκύλες, όταν τα τραγούδια είναι άτιτλα και προέρχονται από σκηνές θεατρικών έργων ή είναι ανέκδοτα. Σε όλα εφαρμόστηκε η ενοποίηση της ορθογραφίας, μπήκαν προσεχτικά τα σημεία στίξης όπου αυτό θεωρήθηκε αναγκαίο, και έγινε αποκατάσταση τυπογραφικών λαθών προηγούμενων εκδόσεων.

Σε όσα τραγούδια δεν έχει διασωθεί η γραπτή μορφή τους, οι στίχοι καταγράφηκαν κατόπιν ακρόασης της μελοποιημένης έκδοσής τους. Για όλα όσα έχουν μελοποιηθεί παρατίθεται από κάτω το όνομα του πρώτου συνθέτη και του πρώτου ερμηνευτή. Όσα μεμονωμένα τραγούδια του (δηλαδή τραγούδια που δεν προέρχονται από κάποιο θεατρικό έργο ή κάποιον κύκλο τραγουδιών) συμπεριλήφθηκαν σε κάποιον δίσκο αποτελούν την ενότητα «Ελα πάλι και δώσε μου το χέρι». Τα ανέκδοτα ποιήματα που παρουσιάζονται στην τρίτη ενότητα τα τιτλοφο-

ρήσαμε «Όπως τότε κι όπως τώρα κι όπως και παντοτινά», που είναι στίχος από ποίημά του. Εδώ αποκαλύπτονται για πρώτη φορά απόπειρες του Καμπανέλλη στην ποίηση, ιδίως στην έκφραση του ελεύθερου στίχου.

Η ανακάλυψη ενός ευρέος αρχαιακού υλικού μάς οδήγησε ώστε μέχρι και την τελευταία στιγμή να ανακαλύπτουμε άτιτλα τραγούδια ή ποιήματα ή ενότητες στροφών στα χειρόγραφα του, που δημοσιεύονται εδώ επειδή αποδεικνύουν την μακρά εργασία του, τόσο στο έντεχνο νεοελληνικό τραγούδι, όσο και στην ποίηση.

Η απρόσμενη απόφαση της επιτροπής του Nobel να βραβεύσει τον Bob Dylan το 2016, αποδεικνύοντας ότι και το τραγούδι και οι στίχοι του μπορούν να είναι συχνά μέσα στην απλότητά τους υψηλής ποιότητας Ποίηση, μας ώθησε να επανεκτιμήσουμε την έννοια Τραγούδι. Και βεβαίως τη θέση που έχει στη λογοτεχνία και στην παράδοσή μας. Μέρος αυτής της μακριάς παράδοσης είναι και οι στίχοι του Καμπανέλλη. Το συνειδητοποιούμε ακούγοντας τα μελοποιημένα τραγούδια, διαβάζοντας τους κύκλους τραγουδιών αλλά και όσα ανήκουν σε θεατρικά του έργα.

Η παρούσα συγκεντρωτική έκδοση τραγουδιών του Ιάκωβου Καμπανέλλη χωρίς να έχει φιλολογικό χαρακτήρα, έρχεται να αποκαταστήσει οριστικά δημοσιεύσεις τραγουδιών του που έγιναν παλαιότερα και συχνά παρουσιάζουν αβλεψίες, λάθη, ενίοτε και παρανοήσεις.

Η εργασία αυτή δεν θα είχε ολοκληρωθεί αν δεν υπήρχε η αμέριστη υποστήριξη της ζωγράφου-σκηνογράφου Κατερίνας Καμπανέλλη, κόρης του συγγραφέα· υποστήριξη απαραίτητη σε όλα τα στάδια της εργασίας. Η προσεγμένη δακτυλογράφη-

σή της ανήκει στη συνάδελφο θεατρολόγο Ειρήνη Ι. Πολυκρέτη. Οι φωτογραφίες του συγγραφέα, μαζί με κάποια σχέδια ζωγραφικής που έκανε στην ανάπαυλα της δημιουργικής του εργασίας και δημοσιεύονται εδώ προέρχονται από το Αρχείο του.

Κρίθηκε αναγκαίο να προστεθούν οι Σημειώσεις, που παρέχουν πληροφορίες για τον ενδιαφερόμενο αναγνώστη. Ο ακροατής των τραγουδιών του μπορεί επίσης να συμβουλευτεί τον Κατάλογο των Ελληνικών Δίσκων της πρώτης έκδοσης των τραγουδιών του, όπως βρίσκονται στο Αρχείο Ι.Κ. στην Αθήνα και στο Μουσείο Ι.Κ. στη Νάξο.

Επιπλέον, θεωρήσαμε απαραίτητο να προστεθεί το κείμενο «Το Παραμύθι με το όνομα Ιάκωβος Καμπανέλλης, 1921-2011 και λίγο μετά», ως Επίμετρο, με τις τελευταίες πληροφορίες που συγκεντρώσαμε σχετικά με τη ζωή και το έργο του.

Ευχαριστούμε τον Δημήτρη Δασκαλόπουλο και τη Μαρία Σπανάκη για απαντήσεις σε προβλήματα και απορίες γλωσσικής μορφής των κειμένων.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Μίκη Θεοδωράκη και στον Σταύρο Ξαρχάκο για τον χαιρετισμό της έκδοσης.

Θάνος Φωσκαρίνης
Αθήνα, 2014-2020

Η ΝΑΞΟΣ

Σάββατο απόγευμα πήραμε
το πλοίο της γραμμής.
Στο χώρο: προορισμός η Νάξος.
Στο χρόνο: δεκαετηνιά του Απρίλη...

Υπάλληλοι, ιδιωτικοί και δημόσιοι,
θα επιστρέφαμε στους εαυτούς μας!...
Μα, ψυχικά ποιος θα 'ταν
ο προορισμός μας
δεν το ξέραμε...
Γι' αυτό, Σάββατο απόγευμα πήραμε
το πλοίο της γραμμής -
πληρώνοντας και του κόσμου
τα λεφτά από πάνω!...

Διασχίσαμε 200 μίλια στο χώρο
και κάπου 12 ώρες στο χρόνο...
Όμως εκείνο που μέσα μας διανύσαμε
ήταν αμέτρητο.

Όσπου φτάσαμε...
Φτάσαμε γεωγραφικά, ακτοπλοϊκά,
στραγγίσαμε το εισιτήριο
ως την τελευταία πεντάρα
της ενέργειάς του -

μα πουθενά η Νάξος!...
Κι όμως ο χάρτης έδειχνε ότι
τόντι το λιμάνι αυτό ήταν η Νάξος!...
Κι οι κάτοικοι του νησιού
κάνανε όρκους:
να θάψουμε τα παιδιά μας, λέγανε,
αν δεν είναι τούτη η Νάξος,
κι αν δεν είμαστε Ναξιώτες εμείς!...

Φύγαμε απογοητευμένοι απ' τη Νάξο
κι από τους Ναξιώτες...

Αν όλοι αυτοί οι διαβόλοι
που μας περίμεναν στην προκυμαία
είχαν την ευφυΐα ν' αρνηθούμε
ποιοι είναι
και πού βρίσκονται,
ίσως να 'ταν τόντι εκεί η Νάξος
που νοσταλγήσαμε!...

1952